

De Waterdief en *Kwien of the fleas* maken deel uit van *Phossils koffer* (trilogie). Op algemeen verzoek worden ze ook als aparte titels uitgegeven.

www.phossilskoffer.com

DE WATERDIEF

2021
FNX

Copyright © 2021 J.J.C. Van Aken
Omslagillustratie Payzac linogravure 2019
ISBN 978 94 021 5802 1

TERWIJL IK DIT NEERPEN,
HOOR IK DE KRETEN
VAN DE VERKLIKTE SUKKELAARS
WEER UIT DE VALLEI OPSTIJGEN.
HET BLOED UIT HUN
ONTHALSDE LICHAMEN
GAF DE BEEK NET HETZELFDE
ROESTBRUINE UITZICHT.
DEZE WOORDENSTROOM
BEVESTIGT DE CONSTANTE.
IK DURF EINDELIJK TE SCHRIJVEN.
IK HEB GENOEG
GEZIEN.

Aloysius had mij weer naar de beek gelokt. Hij lag languit in de kloostergracht. De enige plek waar nog voldoende water was. De bodemplanten lagen in vreemde vormen op de verdroogde oever te verkleuren. De waterspiegel had zelfs dezelfde roestbruine schijn van de kloostermuur aangenomen zodat je de waterlijn nauwelijks kon onderscheiden.

Met gesloten ogen dreef Aloysius in het midden van de bescheiden poel. Hoofd in de nek, armen gelaten naast het lichaam. Zijn geslacht lag onverstoord op zijn buik te rusten, net onder het bloedbruine oppervlak, verdoken in het schaamhaar dat vreemd genoeg tot aan zijn imposante hoofd doorliep.

Aloysius had de stoutmoedigheid van iemand die ouder is. Zijn uiterlijk hielp hem daar alleen maar bij. Hij sprak honderduit, vastberaden en er werd naar hem geluisterd. De uitblijvende ernst in de blik van mijn toehoorders sprak boekdelen, meer dan ik tot dan toe bij elkaar gekopieerd had.

Hoewel de broeders ons altijd vertelden dat we even oud waren, waren de bewijzen van het tegendeel alomtegenwoordig. Achteraf gezien was het gewoon een kwestie van tijd geweest. Als ik had geweten wat uiteindelijk komen zou, dan had ik die verlamrende bezorgdheid om de flauwe uitwas op mijn slapen nooit de zuurstof gegeven die het mij ontnam. Dan had ik nooit de dons van mijn gelaat geschoren om de uitblijvende baardgroei met een gladde kin aan te wakkeren. Het jeugdige ongeduld had me een gapende snijwonde net onder het kaakbeen gekost. Ik kon het litteken zelf niet zien, maar Aloysius had me tijdens het genezingsproces de grootte en de ernst ervan meermaals ingeprent. In plaats van tijd en terrein te winnen, had ik onherroepelijk verlies geleden en leek het duel tussen ons voorgoed verloren.

Het was alsof Aloysius me altijd voor was, alsof hij overal al geweest was. Zelfs na mijn terugkeer uit de stad.

'Ge wordt groot, Christophe! ... Eindelijk!'

En daarmee was alles smalend gezegd. En hij gaf zich vol vertrouwen aan het water over.

Het was de zoveelste hete zomerdag. We hadden afkoeling buiten de abdijmuren gezocht. De warmte was halfweg de hittegolf de gebouwen binnengedrongen en

had zich van de anders zo koele kloosterlucht meester gemaakt.

'Gewoon blijven liggen, Christophe! Als je spartelt, ga je onder. Hoe dikwijls nog?'

Het was sterker dan mezelf. Ik greep met mijn veel te grote handen toch weer paniekerig naar de gele lis en hoopte dat de stengels sterk genoeg waren om me naar de kant te trekken. De laatste lelies moesten eraan geloven toen mijn lichaam ongelukkig op de oever terechtkwam. Mijn voeten vonden weinig houvast in de zompige bedding en met een halve draai smakte ik pijnlijk op de geplunderde bloempartij.

Ik zag Aloysius gelukzalig op het schitterende water drijven. Het bleef voor mij een raadsel waarom het hem wel lukte. Blijkbaar zijn mensen uit verschillend hout gesneden. 'Heb jij nu vrouwen in de stad ontmoet?'

Het stadsbezoek had me natuurlijk bij vrouwen gebracht, maar ik weigerde dat geheim met hem te delen. Ik deed alsof ik zijn vraag niet gehoord had en keek afwachtend naar het minuscuul gevouwen perkamenten bootje dat uitdagend op het begroeide wateroppervlak dreef en langzaam maar zeker doordrenkt geraakte. Geen idee waar Aloysius het dure materiaal vandaan bleef halen, maar telkens opnieuw had hij een ander gestolen vel klaar.

'Wist je dat vrouwen voor het grootste deel uit water bestaan?'

Het was een beetje zoals bij de *elephant* of de *griffioen* waarvan betrouwbare ooggetuigen evenzeer dun bezaaid waren. De vele verhalen ondermijnden elkaars geloofwaardigheid. Vooral door fabelachtige tegenspraak. Maar zelfs dan nog bleek weinig opgewassen tegen onze jeugdige nieuwsgierigheid die de lijm werd tussen die enkele onverenigbare fragmenten en beelden over het voor ons schuwe vrouwelijke wezen.

Ieder van ons puzzelde aan zijn eigen mysterieuze vrouwenbeeld. Stuk voor stuk bonte verzamelingen van excentrieke, aangedikte verzinsels, maar telkens voortgestuwd door eenzelfde drift die het habijt vakkundig voor de ander wist toe te dekken.

Erasmus Feriori had de passage bewust uitgekozen. Hij was onze mentor en meesterkopiïst en wilde van ons rigide kopiïsten maken. Horig aan het geschreven woord en volledig ten dienste van de eeuwigheid, hoe doordringend en wereldschokkend de voorbij stromende inhoud voor onze geesten ook mocht zijn.

Hij deed ons bij verstrooidheid of slordigheid de tekst telkens weer overschrijven. We spartelden ons doorheen de passage, met gestolde knokkels, maar vooral platgeslagen door een panische angst voor een fatale ontsteking. De etterende schrijfhand van de betreurde Joris stond de klas nog vers in het geheugen. De schrijfkrimp had de pus langzaam uit zijn frêle hand gewrongen zodat de inkt veel te waterachtig werd. De letters waren weer uitgelopen en hij zou weer moeten begonnen zijn, ware hij niet koortsig uit zijn schrijfbank gevallen en hij stuiptrekkend de mentor

met zijn finale penitentie had bevredigd. Joris' ganzenveer was lange tijd even vaal als zijn bloedarmoedige huid op zijn schrijfbank blijven liggen, als waarschuwing, om ons geheugen te belagen. Ook ongeschreven woorden flirtten met de eeuwigheid. Ze verdween ten langen leste samen met onze minderwaardige vellen uit het scriptorium om elders enig ander hoger nut te dienen.

Opnieuw probeerde Aloysius me aan het praten te krijgen. Als een doorleefde inquisiteur bleef hij me elke zwemles onvermoeibaar uitwringen. Als hij een zwak punt had opgemerkt, bleef hij erop duwen. Tot het pijn deed. 'Er bestaan zelfs vrouwen wiens onderkant uit een vissenstaart bestaat. Wist je dat?'

Ik zag staartvinnen achter de reflectie van het zonlicht naast mij oplichten en weer verdwijnen.

'Erasmus zegt dat vrouwen duivelse wezens zijn. Ze maken je slap en ziek. Zo ziek zelfs dat je voor altijd naar hen terug wilt. Voor je het beseft, kan je niet meer zonder.'

Dat was geen vraag meer. Dat was een stelling. Hij beschreef wonderbaarlijk precies wat ik doormaakte. Een van mijn vele puzzelstukjes paste. Lot had me sinds ons afscheid wel degelijk niet meer losgelaten.

Hij hield me over zijn borsthaar stiekem in de gaten. Misschien had ik mezelf wel op een of andere manier verraden. Ik probeerde mijn gedachten zoveel mogelijk bij het water te houden, maar de vaardigheid om het te beheersen lag verder dan ooit en dat stemde me moedeloos.

'Nee,' loog ik en ik dompelde mijn hoofd doelbewust weer onder water om het onderwerp voorgoed af te blokken. Ik hield de ogen gesloten uit vrees voor betoverende wezens, maar Aloysius greep me opnieuw genadeloos bij de benen. Ik werd voor de zoveelste keer op de rooster van roestkleurige waterplanten gelegd. Hij wachtte geduldig op een bekentenis. Het bootje was ondertussen gezonken.

Klokkengelui riep ons terug naar het vertrouwde leven achter de muur. Hetzelfde water had via het wateruwerk te kennen gegeven dat het tijd was. Odiel luidde de klok hoog in de watertoren. De waterklok bevond zich op de verdieping eronder. Het was een wonder dat het bergwater zelfs in die lange periode van droogte onafgebroken uit de heuvels bleef stromen.

Odiel was op volwassen leeftijd als enige erfgenaam samen met een grote lap grond en een boerenerf aan de kloosterpoort afgezet. Hij was schatrijk zonder het te beseffen. Zijn hoofd zat vol met stenen. Anders had hij nooit die forse lichaamsbouw gekweekt. Zijn aanwezigheid werd geduld omdat zij meer opracht dan hij ooit zelf kon bedenken. Maandenlang bleef zijn gedrag rusteloos en gevaarlijk onvoorspelbaar tot hij de waterklok ontdekte. Het continue stromen van het water bracht hem rust. Nergens vond hij een geregelder verloop der dingen dan in de beslotenheid van de ronde watertorenka-

mer. Hij kon uren onafgebroken naar de klare waterstraal staren. Het was dan ook evident dat hij de on dankbare taak van getijdenbewaker overnam. De ambtswissel was een zegen voor het klooster.

De processie naar de kapel verliep beheerst en in serene stilte. Lichamelijke inspanningen werden stapsgewijs afgebouwd om plaats te maken voor de spirituele oefening. Het slome tempo van de stoet speelde meestal in ons voordeel en finaal ook de trappen naar het koorgestoelte. De zwijgzame Clemens was die dagen jammer genoeg door de langdurige hitte geveld, anders hadden we nog meer respijt gekregen.

Het gebouw was imposanter en verdiende meer aandacht, maar de routine had verdwaasd. De blikken bleven naar binnen gekeerd, in dezelfde zwijgzame volgorde, vanuit dezelfde toegewezen stoel in het koor. Enkel na een overlijden werd de leegte opgevuld en schoven de laatsten van de processie een plaats op. Het zou niet lang meer duren. En deze keer zou zo goed als iedereen er bij gebaat zijn, gezien Clemens' gevorderde leeftijd.

De hele stonde kabbelde geduldig voorbij op de opgelegde woordenstroom uit psalmen en gebeden. Wij zaten aan de overkant. Abt Rogge zette ondanks zijn kleine gestalte de hoge melodielijnen in terwijl de oudsten met een overdonderend basgeluid zo goed als eenstemmig invielen en het gebed ontroerend snel naar een ander niveau tilden. Telkens opnieuw creëerden de koormomenten verrassend genoeg een bevredigend harmonisch gevoel

waarbij iedereen evenwichtig en meesterlijk op elkaar afgestemd geraakte. Zelfs mijn toen nog uitzonderlijk hoge tonen zorgden voor een natuurlijk tegengewicht in het geheel. Elk getijde stierf met dezelfde klanken achter de zuilenrijen in kolkende echo's in de holten van het kerk-schip. Ik vond in die wonderbaarlijke samenzang de compenserende troost voor de patronale gejaagdheid van elk gebedsmoment. Die initiële opstandigheid ebde weg en ik liet me zo meedrijven op het schijnbaar tijdloze continuüm van woord en klank dat de grillige revolte een verwaarloosbare bevlieging leek.

Alles was in de vroege lente van datzelfde jaar begonnen. Het grote nieuws was bij iedereen al doorgesijpeld, dat wil zeggen in ruw versneden stukken, door de talrijk opgelegde stiltes ingedamd en over meerdere dagen in verteerbare porties geconsumeerd. Abt Rogge vertelde het zonder inleiding. Hij wachtte zelfs niet tot ik goed en wel gezeten was. Erasmo luisterde mee en duwde me na het korte bericht weer recht zodat ik me eerder afvroeg waarom ik in feite mocht zitten en verliet volledig overdonderd het vertrek.

'Je mag naar Troyes. Voor een modelopdracht. Fijn, niet?' Rogge eindigde zijn zinnen meestal met een vragende 'niet', die heel hoog kon gaan. Als compensatie voor zijn kleine gestalte, graptten we onder elkaar.

'Ze hebben jouw snoetje nodig. Bizar, maar toch is het zo.' Ik dacht meteen aan mijn litteken, maar hij keek me recht in de ogen. Die man werd kleiner met de jaren.

Rogge zat aan de andere kant van een robuust tafelmeebel. Hij steunde met gemak op zijn ellebogen terwijl zijn gevouwen handen over zijn sikje wreven. Broeder Felippe zal met je meegaan. Hij heeft genoeg reiservaring. In mijn ogen misschien zelfs een beetje te veel, maar hij kent de stad als geen ander. En hij is misbaar.'

Felippe was een kortademige monnik die meer verstand van paarden dan van mensen had. Hij moest het in het klooster jammer genoeg enkel met ezels stellen. Hij was van Spaanse afkomst en had moeite met praten. Het leek toch zo, want zijn woorden klonken anders. Verstaanbaar, maar anders.

Ik had begrepen dat het om een buitengewone bestelling ging. Mijn gelaat moest dienen voor de jonge Christus in een tafereel van de heilige Christophorus. Rogge liet initieel uitschijnen dat het hele idee van hemzelf kwam, maar een mysterieuze brief werd aan Felippe in bewaring gegeven. Er was ook haast bij, alweer, want de bewuste schilder was op doorreis.

Om de commotie rond de reis niet te hoog te laten oplopen, vertrokken we binnen de week. Er werd al veel te veel gemompeld. De reis lokte stilzwijgend afgunst en achterdocht uit. Er waren beslist grotere geesten of namen binnen de muren die voor zo'n opdracht in aanmerking kwamen. Men had voor minder vanonder de klokvaste dekmantel van gebed en inkeer ketterse wraakgodinnen aangeroepen om alsnog een tij in zijn voordeel te laten keren.

Een verklaring voor deze bijzondere opdracht had ik niet. Het enige bevredigende antwoord dat ik kon bedenken, was dat ik lang geleden in het voorportaal van het klooster te vondeling gelegd was. De broeders hadden mij Christophe genoemd, omdat - zo werd mij steeds verteld - ik als vondeling een houten kruisje in mijn handen hield. Het speelgoed was in mijn ogen eerder als talisman meegegeven en het had duidelijk tijdig de juiste deuren geopend. Ik durf er nu zelfs mijn volgroeide baard op te verwedden dat er ook een goed gevulde beurs tussen mijn benen stak, maar daar heb ik geen enkel bewijs van teruggevonden. Welke vrouw mij uiteindelijk aan de ingang had achtergelaten, was tot dan toe even onbeduidend geweest als de nood aan kennis over de bedenkers van de vele gefragmenteerde manuscripten op mijn schrijftafel. De opdracht had mijn hoofd alleen op hol gebracht en me vragen doen stellen over mensen die buiten deze kloostermuren op de hoogte waren van mijn bestaan. Nog geen dag later had iemand een verweerd maar keurig gevouwen stuk perkament onder mijn bord geschoven. Iemand had er EXPOSITUS opgeschreven. Het was onmiskenbaar voor mij bedoeld, omdat in de refter eenzelfde regime gold als in de kapel en perkament niet het materiaal was om lichtzinnig mee om te springen. Dit kon geen toeval zijn. Ik dacht meteen aan een briefje dat jaren geleden met mij voor de kloosterpoort te vondeling was gelegd. Ik keek eerst naar Aloysius, maar die had enkel oog voor een dampend soepbord dat hem net was

ingeschonken. De dagen waren zo warm dat elk vocht een zegen was, hoe heet dat ook werd opgediend.

De andere disgenoten hadden blijkbaar ook nog niets opgemerkt, zodat ik niet aarzelde en in één beweging met het ontwijken van een druipende soeplepel het kleinnood zonder het te ontvouwen in mijn mouw stak. Odiel was genereus en onhandig tegelijk. Waar het perkament gelegen had, staarden drie wijd opengesperde vetogen naar de oude balken boven onze bezwete hoofden. Hoe fragiel kon dit leven toch zijn. Zou mijn moeder ook zo gedacht hebben toen ze me in een luttel moment van wanhoop in het portiek had neergelegd? Ik beken eerlijk dat de maaltijd niet snel genoeg gedaan kon zijn.

Hoewel het verboden terrein was, ging ik na de maaltijd meteen in de richting van het scriptorium om het ongewisse voortbestaan van dat halfvergane schrijfsel te verzekeren, om het maar even met de gewichtige woorden van Erasmo te zeggen. Wie weet hoelang ik het bij me kon houden? Het lag binnen alle verwachtingen dat ik het origineel ooit moest teruggeven. Aan wie dan ook. Of erger nog, dat ik het in mijn opgewekt enthousiasme zou verliezen of zou overlaten aan leesgierige vetogen die de inkt voorgoed zouden verteren. Er lagen daar voldoende perkamentresten om het waarschijnlijk beschreven stukje vellum te kopiëren. Ik wilde zo snel mogelijk mijn eerste eigen vluchtige bezit veilig stellen.

Ik liet Aloysius na de maaltijd voor wat hij waard was en bleef binnen. Hij was al opgestaan en met de anderen verdwenen. Odiel was de enige die mijn talmen nog had

kunnen opmerken, maar hij was te zeer ingenomen met het gulzig verorberen van etensresten. Vooral bij de tandarme en slechtiende stakkers vielen er royale porties te rapen.

Het scriptorium bracht verrassend meer koeling dan verwacht. Ik nam zoals gewoonlijk het bovenste boek van onze stapel die na elke schrijfstone weer op de lessenaar van de meesterkopiist herrees en ik nam een beetje verder in mijn schrijfbank plaats. Ik rekende op de routine om mijn zenuwen onder controle te houden. In mijn gedrevenheid was ik zelfs Diederik even vergeten toen die opschrok omdat hij iemand in zijn nabijheid hoorde. Blijkbaar stelde hij mijn aanwezigheid niet op prijs, want hij stapte kordaat naar de uitgang en toonde hiermee duidelijk zijn ongenoegen. Een strijdmakker uit eigen rangen moest hij zeker als een inbreuk op zijn privilege ervaren hebben. Onze blikken kruisten elkaar net voordat hij in de deuropening verdween. Ik was er vrij gerust in dat hij niet zou gaan klikken omdat ruchtbaarheid zijn voorrecht alleen maar zou ondermijnen.

Ik graaide een los blad van een stapel die op elke rij banken te vinden was en legde het perkamenten stukje platgestreken voor mij neer. Het was slechts aan een kant beschreven. De letters dansten afzonderlijk en slordig op drie onzichtbare lijnen. Duidelijk een ongeoeffende hand die voor elke letter een ongewone inspanning geleverd had. Ik weigerde de betekenis van de woorden op dit ner-

veuze moment al toe te laten. De inhoud mocht het kopieerwerk niet bezoedelen. Een ander moto van de grote Erasmo.

Ik probeerde het handschrift zo goed mogelijk na te bootzen zoals het daar neergeschreven stond. Ik legde me toe op de kleine bladspiegel en ontleedde de minuscule opbouw van letters in hun aparte onvoorzichtige pennentrekken. Ik had oog voor het onstabiele schrift dat de talvende schrijfdrift van de schrijver verried. De uitdijende inktpunten wezen op onzekerheid en spanning en getuigden van een ongeoefende hand. Ik kopieerde zelfs de enkele doorhalingen.

Erasmo zou fier zijn, alleen zou hij dit nooit te zien krijgen. Dit was van mij. Mijn eerste bezit. Mijn enige bezit. Dit was de eerste keer dat ik op eigen initiatief een tekst gekopieerd had. En dan nog wel mijn tekst, ook al waren de woorden dan misschien wel van een vrouw die mij liever kwijt dan rijk had willen zijn.

Ik wilde echt nog niet weten wat er geschreven stond omdat ik eerlijk gezegd te bang was voor de waarheid. In mijn hoofd bruiste het van de mogelijkheden en dat wilde ik zo nog houden. Toch besepte ik ook dat de onwetendheid nooit soelaas zou kunnen brengen, zeker nu de vraag gesteld was en dat uitstel slechts een illusie was waarmee ik mezelf alleen maar ijdel troostte.

Zonder verder bij de inhoud stil te staan, plooidde ik beide blaadjes op en verborg ze elk apart in de zoom van mijn mouwen. Het was vreemd te moeten vaststellen dat ik er op korte tijd zo aan gehecht was geraakt. Blijkbaar was er

iemand anders ook van overtuigd dat ik dit bijzondere persoonsbewijs nodig had, nu ik op het punt stond me volledig onder te dompelen in de grote onbekende buitenwereld.

Om zijn ongedurigheid voor het vertrek te onderdrukken, had Aloysius bij die eerste zonnige lentedagen van wat het droogste voorjaar van mijn leven zou worden, voorgesteld om het onschuldige tafereel van het schilderij na te spelen. Aloysius ging me de sloot overzetten, maar had me halverwege laten vallen. Hij ontbeerde zo gezegd de krachten die enkel heiligen gegund zijn. Hij wist daarbij niet dat ik niet kon zwemmen. Daarom wilde hij het op zijn manier goed maken en beloofde me het te leren. Ook al zou dat langer dan een hele hete zomer duren.

'Hoe kan je anders met een gerust gemoed je de rivier laten overzetten?' grapte hij, terwijl hij waarschijnlijk eerder lachte om de zwakke plek die gevonden was.

Een haan kraaide abusievelijk de avond tegemoet.

DEEL I

DE SCHEPPING VAN EVA

Op een vroege, kille lenteochtend liepen we dan eindelijk met een ezel in het kielzog door de grote kloosterpoort de wijde wereld in. Het was ontegensprekelijk een overschrijden van een grens. Een grens die mij achteraf gezien eerder dichterbij mezelf bracht, naar een wereld waarvan ik me nauwelijks bewust was. Iets wat ik voordien niet voor mogelijk hield omdat ik het bestaan ervan niet kende. Het had iets van het kerstverhaal. Dat was mijn eerste flauwe bedenking. Twee mensen en een ezel. En een ongeborn kind. Met de zon in de rug liepen we onze schaduwen achterna.

Felippe had me ruw gewekt. Eén welgemikte por in de lende, meer niet. Hij had nors mijn gil vermoord door meteen een nieuwe reismantel op mijn gezicht te smijten. De zware stof was aangekomen. De harde vezels kriebelden in mijn mond. Het textiel was ruw geweven aan de buitenkant, maar van een verrassend zachte voering voorzien van binnen. Felippe trok me voort, net zoals hij met zijn ezels deed. Kordaat en zwijgzaam.

Het portaal lag er verlaten bij. Ik beeldde me in waar ik ooit moest gevonden zijn. Hoelang was dat wel niet geleden? De jaren waren mij in leeftijd meegedeeld, maar de werkelijkheid had mij de laatste tijden andere dingen toegeluiserd. In welke hoek had ze mij gelegd? In de eerste warme stralen van de ochtendzon of bewust in de opkomende schaduw tegen de nachtvorstelijke rijmplekken op de muur, vooruitziend als ze was, om mij te beschutten

tegen de dreigende hitte, voor als de poort ongenadig lang zou gesloten blijven?

Niemand was ons komen uitwuiwen. We hadden Odiel nog net de torenkamer zien binnengaan om de metten te luiden. Onze afwezigheid zou pas veel later in de kapel worden opgemerkt.

'Er wordt al genoeg gepraat,' vond Rogge.

Zwijgen was Rogges gulden middenweg. De olie op de golven, terwijl de onderstroming ongezien vloeiende.

In de kapel bad men de afgunst voorbij. Men zong voor het zielenheil, de lege plaatsen hielden de noodzaak van gebed indachtig.

Ik had me voorgenomen alles te laten gebeuren zoals het zich zou aandienen, zonder al te veel vragen te stellen. Vooral omdat ik arm van geest niet wist wat er te stellen viel.

Felippe werd bij elke stap meer ontspannen en gelaten. Hij genoot duidelijk van de buitenkans die hem te beurt gevallen was. De goed gevulde beurs met goudstukken had hij nauwelijks discreet tussen de benen onder zijn pij weggestopt. Ikzelf had geen rooie duit. En dat gebrek bevestigde mijn afhankelijkheid van deze broeder, die veel meer van zijn ezels dan van mensen hield, ook al was hij ooit door één van hen gebeten. De ingekorte wijsvinger aan zijn rechterhand sprak boekdelen en boezemde angst in, maar de ezel toonde zich meer dan gewillig en volgde, net als ik.